

Zapomenutí voliči: Jak ovlivňuje dostupnost zdravotnických služeb podporu autoritářských populistů ve střední Evropě?¹

Lenka Thérová² – Filip Šafr³

Left-Behind Voters: How Does Access to Healthcare Services Shape the Support for Authoritarian Populist Parties in Central Europe? A popular explanation for the rise of (authoritarian) populism nowadays draws on individuals' feelings of being left behind. One of the reasons why people may feel that way is insufficient access to basic services. Relying on ESS data collected during the Covid-19 pandemic and data about healthcare institutions acquired from Open Street Maps, our study investigates how access to healthcare services impacts the support for authoritarian populists in three countries – Czechia, Slovakia, and Hungary. The results of this study provide useful insights that further deepen our understanding of the influence of spatial context on political preferences.

Sociológia 2024, Vol. 56 (No. 3: 244-271)

<https://doi.org/10.31577/sociologia.2024.56.3.9>

Key words: *Authoritarian populism; Left-behind voters; Central Europe; healthsites; Covid-19*

Úvod

Pád železné opony a konec socialistických režimů ve střední a východní Evropě byl mnohými označován za vítězství liberální demokracie. Rychlá transformace politických systémů a postupná integrace zemí tohoto regionu do evropských a transatlantických struktur přivedla širokou veřejnost k přesvědčení, že toto vítězství je definitivní. Všeobecné nadšení mas z nově nabyté svobody se však začalo postupně vytrácet. Ekonomická krize, strukturální problémy některých regionů či neschopnost politiků dostát svým slibům znamenaly nenaplnění dřívějších, často idealistických, představ a u mnohých vedly k deziluzi ze současného fungování demokratických systémů a tradičních politických stran. To vše připravilo živnou půdu pro vzestup populismu. Populismus popisující střet mezi ctnostným lidem, který by měl vládnout, a zkorumpovanou elitou, jež by naopak od moci měla být odstavena, se stal bezpochyby výzvou pro tradiční politickou soutěž. Byl to však zejména autoritářský populismus akcentující hodnoty jako tradicionalismus, důraz na kolektivní bezpečnost či právo a pořádek na úkor osobní svobody jednotlivce, který svým vzestupem začal na-

¹ Text vznikl za finanční podpory grantu IGA v rámci výzkumného projektu IGA_FF_2022_066: Demokracie ve stínu autoritářského populismu.

² Korespondence: Mgr. Lenka Thérová, Katedra politologie a evropských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 12, 779 00 Olomouc, Česká republika. ORCID ID: 0000-0003-3055-2167 E-mail: therova.lenka@gmail.com

³ Korespondence: Mgr. Filip Šafr, Katedra politologie a evropských studií, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 12, 779 00 Olomouc, Česká republika. ORCID ID: 0000-0002-0852-0970 E-mail: filip.safr01@upol.cz

bourávat i některé samotné demokratické principy (Norris – Inglehart 2019). Když však hovoříme o vzestupu populismu, nelze si nevšimnout, že trajektorie úspěchu (autoritářsky) populistických myšlenek ve společnosti není lineární. V čase se setkáváme s určitými kritickými body, zlomovými událostmi, jež mohou umocnit existující strukturální či společenské problémy a vést tak k neočekávanému nárůstu důvěry v subjekty vymezující se vůči establishmentu a požadující zlepšení aktuálního stavu. Takovými událostmi mohou být ekonomické krize, bezpečnostní hrozby, závažné politické skandály či kupříkladu také pandemie vysoce nakažlivého onemocnění, jako byl Covid-19 v letech 2020-2022.

V politologické literatuře se setkáváme s řadou více či méně přijímaných teoretických konceptů vysvětlujících volbu populistických stran; tato studie se však primárně opírá pouze o jeden ze střípků celé mozaiky, a to o tezi o tzv. zapomenutých voličích. Tato teze předpokládá, že se jednotlivci, kteří mají pocit, že se jim nedostává od vládní garnitury takového zájmu, jaký by si dle jejich názoru zasloužili, mnohem častěji obracejí na populistické subjekty, jež deklarují svůj zájem o běžný lid a zaměření na jeho problémy. Z tohoto důvodu se nezdá setkávání s označeními, jako je např. to od Andrése Rodríguez-Poseho (2017), který nazývá poslední populistickou vlnu „revoltou z míst, na nichž nezáleží“. Ačkoliv neexistuje jednotná definice toho, kdo to jsou tzv. zapomenutí voliči, obecně si je můžeme představit jako osoby s nízkou kvalifikací, které pracují v manuálních či rutinních nemanuálních profesích, mají pocit, že jejich práce není dostatečně ohodnocena (Sandel 2021), osoby žijící ve strukturálně postižených regionech, na vnitřních či vnějších periferiích, v oblastech s nízkou dopravní obslužností nebo ve vyloučených lokalitách (Broz et al. 2021; Rodríguez-Pose 2017), případně též jako osoby obtížně se vyrovnávající se sociokulturními a hodnotovými změnami moderní společnosti (Norris – Inglehart 2019; Mutz 2018).

Jedním z důležitých faktorů ovlivňujících subjektivní kvalitu života a odrážejících se i v politických preferencích je vedle často zmiňované ekonomické prosperity a dostatku adekvátních pracovních příležitostí také dostupnost služeb. Tato má trvalý vliv na politickou spokojenost, avšak projevuje se zejména v situacích, kdy jsou tyto služby nejvíce potřeba. Na období pandemie nemoci Covid-19 tak lze ilustrovat příklad, kdy dostupnost zdravotnických služeb může mít vliv na spokojenost se současným politickým establishmentem a zároveň na podporu takového typu stran, jež se svou rétorikou obracejí na běžný lid, kterému se snaží vštípit myšlenku, že elity nedělají dost pro jeho blaho. Dlouhotrvající restriktce a lockdowny vyvolaly mezi částí veřejnosti pocity hněvu a podpořily vznik populistických nálad (srov. Brubaker 2021; Mellacher 2023). Vedly též ke zvýšení nedůvěry vůči elitám, a to nejen poli-

tickým, ale též těm ze strany odborné veřejnosti. Toto byla ostatně jedna z reakcí některých opozičních autoritářsky populistických subjektů, které nezřídka, zejm. v pozdějších fázích pandemie, volaly po odmítání respektovat oficiální opatření proti šíření viru a jednotlivá doporučení pocházející ze strany právě nejen vládních činitelů, ale i uznávaných odborníků. V souvislosti s pandemií jsme se dále setkávali též s odmítáním důvěry v média a vládou prezentované informace. Tento postoj se v některých případech pojil též s propagací konspiračních teorií, jako byla např. ta o umělém vytvoření viru v laboratoři za účelem kontrolování lidstva nebo snížení počtu obyvatel, o škodlivosti vakcín či úplné neexistenci viru (srov. Eberl et al. 2021). Ve středoevropském prostoru zarezonovala mj. např. vyjádření Lubomíra Volného, který přirovnal očkování vakcínou *Comirnaty* k medicínským pokusům Josefa Mengeleho (Novinky.cz 11. 9. 2021), či prohlášení Mariána Kotleby o tom, že vakcíny obsahují nanočipy (Dennikn.sk, 24. 4. 2020). Jak však zdůrazňuje Rogers Brubaker (2021), pandemie nemoci Covid-19 nevyvolala jednotnou populistickou odpověď. Někteří⁴ zástupci populistických subjektů, které se právě nacházely u moci, se naopak snažili využít pandemii k upevnění své pozice a autority, a to například rozšiřováním svých pravomocí (srov. Bayerlein – Gyöngyösi 2020); jiní⁵ naopak závažnost pandemie zpochybňovali. A jak zdůrazňují např. Olivares-Jirsell a Hellström (2023), odpovědi populistů na pandemii nebyly jednotné ani v případě opozice, kdy kupříkladu ve švédském či indonéském případě byla tehdejší vláda populisty kritizována za to, že proti šíření nemoci nedělá dost, a jak dodávají Wondreys a Mudde (2022), některé strany se dokonce uchýlovaly k oběma přístupům, tedy kritice nečinnosti vlád i nařčení z nekontrolovatelného omezování svobody a antidemokratických praktik, a to někdy i s rozdílem jen několika týdnů. Celkově lze nicméně říci, že autoritářsky populistické subjekty se k pandemii Covid-19 stavěly s tendencí k instrumentalizaci situace ve prospěch svých politických zájmů a k posílení svého vlivu na společnost. Budeme-li se tedy držet klasické populistické dichotomie my versus oni, pochopíme tak i zdánlivé paradoxy, které s sebou populistická scéna v době pandemie přinesla. Jak zmiňují právě již výše citovaní Olivares-Jirsell a Hellström (2023), rozdílné reakce populistů na pandemii Covid-19 totiž nesou jedno společné téma – odmítání vnějšího nepřítele. V tomto smyslu tedy populisté i jejich příznivci respektovali názory odborníků, jestliže se tyto prezentovali jako odborníci z lidu, nezastupující žádné cizí zájmy, a v podobném duchu je logicky možné vysvětlit rovněž rozdílné přístupy k opatřením prezentovaným populisty ve vládě a v opozici.

⁴ Např. vláda v Polsku, Maďarsku či Indii (Bayerlein – Gyöngyösi 2020; Wondreys – Mudde 2022).

⁵ Např. USA za vlády D. Trumpa nebo vláda J. Bolsonara v Brazílii, ke se ukázalo, že v oblastech, kde měl Bolsonaro vyšší podporu, se méně dodržovalo sociální distancování a projevil se i větší počet mrtvých (Fernandes – Fernandes 2022; Naushirvanov et al. 2022).

Tato případová studie se zaměřuje na tři středoevropské země – Česko, Slovensko a Maďarsko⁶, které jsou, ať již mírou podpory autoritářsky populistických stran, tak vztahem těchto stran k vládní garnituře, odlišné, a to i přes svou geografickou, kulturní a historickou blízkost. To nám umožní podívat se na zkoumaný vztah v širším kontextu, avšak zachovat natolik malý počet případů, aby bylo možno je prozkoumat více do hloubky, vyhnout se příliš zobecnujícím závěrům a vysvětlit tak jednotlivé pozorované odlišnosti. Cílem tohoto textu není odhalit všechny faktory, které se skrývají za konečným rozhodnutím vhodit do volební urny hlas autoritářsky populistické straně. Cílem je pouze obecně zmapovat stav podpory relevantních autoritářsky populistických subjektů v období pandemie nemoci Covid-19, a ověřit, jaký vliv na sympatizaci s těmito stranami měla dostupnost zdravotnických služeb v období, kdy se otázka přístupu ke zdravotní péči stala ve společnosti nanejvýš důležitou.

Svým zaměřením se jedná o unikátní studii, která má potenciál rozšířit poznání v kontextu teorie o zapomenutých voličích o aspekt dostupnosti služeb a zároveň popsat dynamiku změn v podpoře populistických subjektů, k níž může docházet v důsledku působení externích vlivů. Zároveň se jedná o první takto zaměřenou studii v regionu střední, resp. středovýchodní Evropy, a může tak představovat pilotní studii pro další podobné navazující výzkumy zabírající se dostupností i jiných služeb v daném regionu.

Co je to autoritářský populismus a jak se projevuje ve střední Evropě?

Pojem populismus je typický svou vágností a proměnlivostí (Norris – Inglehart 2019; Taggart 2000). Mimo akademický diskurz se často setkáváme s chápáním populismu coby vysoce emocionálně zabarveného diskurzu, který nabízí jednoduchá řešení složitých problémů a využívá líbivých hesel, případně je jím označován oportunistický a ekonomicky nezodpovědný politický styl, jenž si klade za cíl získat podporu voličů (Mudde 2004). Termín populismus též často doprovázejí negativní konotace a bývá používán politiky, médii nebo občany k diskreditaci politických soupeřů (Reinemann et al. 2017). Zřídka se setkáme s tím, že by se populistické organizace nebo politici sami označili za populisty (Mudde – Rovira Kaltwasser 2015). Nicméně je třeba poznamenat, že tyto významy a způsoby použití termínu populismus se liší od těch, s nimiž setkáváme v akademickém diskurzu. V této studii je populismus chápán jakožto tzv. *thin-centered ideologie*, která poukazuje na přirozené rozdělení společnosti mezi dvě antagonistické skupiny – ctnostný lid a zkorumpovanou elitu – a tvrdí, že legitimní moc spočívá v rukou lidu, jehož vůle by měla definovat směřování

⁶ Ačkoliv by se přirozeně nabízelo do analýzy zahrnout vedle Česka, Slovenska a Maďarska také Polsko, z důvodu pozdního zveřejnění dat ESS pozdrženého právě z důvodu probíhající pandemie onemocnění Covid-19 a vzhledem k době trvání projektu, v jehož rámci tato studie vznikla, se text zaměřuje jen na výše zmíněné tři země.

politiky (Mudde 2004). Autoritářský populismus je pak takový, který si zakládá na dodržování národních zvyklostí a tradic, prioritizaci ochrany vlastní skupiny demonstrované odporem vůči veškerým rizikům, která by mohla ohrozit kolektivní bezpečnost nebo ji podporované hodnoty, a loajalitu vůči vlastní skupině a jejím lídrům (Norris – Inglehart 2019).

Problematika autoritářského populismu se dostává do ústředí zájmu médií, akademiků i široké veřejnosti především v souvislosti s jeho potenciálním vlivem na erozi demokracie. V evropském kontextu jsou typickými příklady z poslední doby, kdy po uchopení moci autoritářskými populisty začalo docházet k narušování demokratických principů, jako je např. svoboda médií či nezávislost soudnictví, dvě středoevropské země – Polsko a Maďarsko. S jistými obavami stran liberálně-demokratického směřování jsme se mohli setkat též v případě České republiky v době prezidentství Miloše Zemana, jenž byl občan dvakrát zvolen v přímé volbě, přičemž tyto obavy se pak umocnily v období 2017-2021 za vlády hnutí ANO 2011 Andreje Babiše, který byl některými médii označován za českého Donalda Trumpa. V období následujícím slovenské parlamentní volby v září 2023, v nichž zvítězila strana SMER-SD v čele s Robertem Ficem, pak podobné obavy panují i v případě Slovenska (které si jednou érou oslabování demokracie za vlády autoritářského populisty Vladimíra Mečiara prošlo již v 90. letech 20. století). Tyto důvody činí studium autoritářského populismu nanejvýš aktuálním a region střední Evropy v něm představuje ideální pozorovací oblast. Právě zásadní úspěch takto orientovaných stran, jejich schopnost získat přízeň značné části společnosti, zvítězit ve volbách a následně tento úspěch přetavit v reálnou politiku naznačující směřování k odlišné formě zastupitelské demokracie, než jakou jsme dosud znali, činí tento region v evropském srovnání unikátní. Na tom se shodují i někteří místní i světoví odborníci zaměřující se na problematiku populismu a politický vývoj zemí středovýchodní Evropy (př. Ágh 2017; Grzymała-Busse 2017, Bugarič 2019 aj.). Ti zkoumají populismus ve středovýchodní Evropě jakožto svébytný případ, jenž se může částečně odlišovat od tendencí projevujících se v jiných částech EU. Přestože již pominuly časy, kdy se východoevropský národní populismus odlišoval od toho západoevropského v podobě odlišného domnělého nepřítele (tj. Romové, Židé a další tradiční národnostní menšiny na východě vs. přistěhovalci na západě; srov. Mudde 2016), a v programech mnohých takto orientovaných subjektů začalo po tzv. migrační krizi v roce 2015 slovy Rogerse Brubakera (2017) docházet k zjevnému posunu od klasického nacionalismu směrem k tzv. *civilizacionismu*⁷, stále přetrvávají důvody ke

⁷ Brubaker označuje pojmem “civilizacionismus” světonázor, resp. soubor postojů rozšiřující nacionalismus v podobě lásky k vlastnímu národu a opozice mezi tímto národem a jinými národy (případně národnostmi či etnickými skupinami) směrem k širšímu civilizačnímu střetu mezi identitámím křesťanstvím (nikoliv nutně souvisejícím se skutečnou křesťanskou vírou) na jedné straně a islámem na straně druhé.

zkoumání fenoménu populismu specificky ve vztahu k tomuto regionu⁸. Regionální odlišnost tohoto fenoménu totiž nezbytně pramení mimo jiné z jedinečné historické zkušenosti, jakož i kulturních a ekonomických faktorů. I přesto, že projevy populismu nejsou v regionu středovýchodní Evropy jednotné, je zřejmé, že zdejší úspěšní populističtí politici shodně využili lidové deziluze z postkomunistického politického, ekonomického a částečně též kulturního vývoje a zároveň domnělé či skutečné nespokojenosti s politickými elitami, které nedokázaly zcela naplnit své sliby o ekonomické prosperitě, svobodě, sociální spravedlnosti a fungování demokracie, a pomocí typické rétoriky a společenských apelů je přetavili v politické body.

Důvody volby autoritářských populistů a teze o zapomenutých voličích

V současné politologické literatuře nalezneme řadu studií pokoušejících se vysvětlit úspěch populismu v posledních letech. Někteří dávají vzestup populistických subjektů do souvislosti se stále se rozšiřujícími nůžkami mezi bohatými a chudými a nárůstem ekonomické nejistoty u určitých segmentů obyvatelstva (např. Betz 1994); někteří se zaměřují na komunikační strategie populistických lídrů, kteří využívají trend větší personalizace politiky (např. de Vreese et al. 2018; Jagers – Walgrave 2007; Mazzoleni 2008); další jej připisují narůstající imigraci a nedostatečnou schopnost států zajistit adekvátní integraci cizinců přicházejících z kulturně odlišných prostředí do místní společnosti a s tím související hrozbu zvýšení kriminality (např. Oesch 2008; McGann – Kitschelt 2005); další kladou do popředí vliv rozmachu internetových médií a sociálních sítí, jež umocňují pocit blízkosti, vzájemnosti a příslušnosti k určité skupině (srov. teorie sociální identity), ale zároveň usnadňují šíření dezinformací a mohou napomáhat větší společenské polarizaci (Boczkowski – Papacharissi 2018; Block – Negrine 2017; Ernst et al. 2019); jiní pak například vzestup populismu považují za přirozené vyústění dealignmentu, tedy procesu, kdy voliči opouštějí (tradiční) politické strany, jimž dříve pravidelně dávali svůj hlas (např. Eatwell – Goodwin 2018; Facchini – Jaeck 2021); a čím dál více se dostávají do popředí též výzkumy kladoucí úspěch populismu do souvislosti se vzrůstající občanskou nespokojeností s dosavadní politickou reprezentací (např. Eatwell – Goodwin 2018; Glynos – Mondon 2016; Hawkins et al. 2020).

⁸ Mj. právě i tento civilizační střet, jak jej chápe Brubaker, nabývá v zemích středovýchodní Evropy jiných podob, než jaké autor popisuje v souvislosti se západoevropskými zeměmi. Brubaker dává identitární křesťanství prosazované některými národně-populistickými stranami např. v Nizozemsku, Belgii, Francii, Rakousku, Švýcarsku či skandinávských zemích, do souvislosti mj. s obhajobou svobody projevu, rovnosti pohlaví, ženských práv či práv sexuálních menšin, která mohou být islámem ohrožena. Naproti tomu identitární křesťanství u populistů v zemích středovýchodní Evropy (zejm. Polsko, Maďarsko a Slovensko) se přiklání spíše ke konzervativnější podobě křesťanské kultury (typicky jde o témata související s tzv. tradiční rodinou).

Zdůvodněním, na které se primárně zaměřuje tato studie, bude teze o zapomenutých voličích, která v zásadě souvisí s vícero výše zmíněnými vysvětleními. Tato teorie předpokládá, že k volbě autoritářsky populistických stran se více uchylují lidé, kteří se cítí opomíjeni současným establishmentem (Ford – Goodwin 2014; Gidron – Hall 2020; Hawkins et al. 2017; Hochschild 2016; Rydgren 2007). Hlavní argumentační linie staví na tom, že se jednotlivcům nedostává od politiků takového zájmu, jaký by si dle jejich názoru zasloužili. Nejčastěji bývá tento pocit dáván do kontextu širších procesů modernizace a globalizace, které mohou mít na některé, především méně kvalifikované a vzdělané jedince, dopad především v podobě složitějšího uplatnění na trhu práce (srov. Betz 1994; Passarelli 2020), a zároveň vedou k mezigenerační propasti způsobené kulturními a hodnotovými změnami moderní společnosti (srov. Ignazi 1992; Norris – Inglehart 2019). Osoby, které se se změnami, jež sebou tyto procesy přinášejí, potýkají nejvíce, bývají označovány jako tzv. „poražení globalizací“ (Betz 1994). Zhoršení jejich postavení ve společnosti může být často pouze subjektivní, nicméně tento pocit méněcennosti a zhoršujících se životních podmínek je pro jejich volební chování neméně důležitý.

Kromě výše popsaných, pro některé poněkud abstraktních procesů, je však pocit opomenutí způsobován i dalšími, mnohem konkrétnějšími faktory. Jennings – Stoker (2016) například na britském případu potvrzují, že obyvatelé žijící v oblastech, které mají menší napojení na globální ekonomiku a disponují horší nabídkou pracovních míst na pozice vyžadující vysokou kvalifikaci, vykazují méně liberální postoje v sociální oblasti, jsou negativněji nastaveni vůči imigraci a Evropské unii a deklarují silnější národní identitu ve srovnání s občany žijícími v rozvinutějších a kosmopolitnějších oblastech. To z jedinců žijících v těchto oblastech činí ideální rezervoár pro autoritářsky populistické subjekty, které ve svých programech mj. akcentují národní hodnoty a deklarují požadavek na striktnější imigrační politiku. Na tento výzkum navazuje Lawrence McKay (2019), který se ve své studii zaměřuje na menší geografické jednotky. McKay zjišťuje, že lokální komunity vykazující nižší průměrný příjem na osobu, se častěji potýkají s pocity nedostatečné reprezentace dané komunity na národní úrovni a zažívají pocity křivdy v tom, že se jejich komunitě z jejich vlastního pohledu daří hůře ve srovnání se zbytkem státu. Zajímavé zjištění pak přichází v tom, že obyvatelé těchto oblastí, a to bez ohledu na vlastní příjem, častěji nabývají dojmu, že vláda při vykonávání důležitých rozhodnutí dostatečně nenaslouchá jejich zájmům a potřebám. Vedle ekonomických rozdílů v podobě nedostatečné nabídky vhodných pracovních míst nebo nižší průměrné mzdy totiž pociťované křivdy z nedostatečného zájmu národních vlád mohou vznikat též v souvislosti s opožděným rozvojem infrastruktury, dopravní obslužností či dostupností služeb.

Z tohoto důvodu pak i vysoce kvalifikovaní jedinci s uspokojivým ekonomickým postavením mohou zažívat stejné pocity jako jejich hůře uplatnitelní sousedé. A děje se tak právě na základě vlivu okolí, v němž žijí. V podobném duchu hovoří nikoliv o zapomenutých voličích, nýbrž o zapomenutých místech Andrés Rodríguez-Pose (2017), který dává poslední vlnu populismu do souvislosti s teritoriálními základy, které upozaďují ty tradiční sociodemografické. Lidé žijící v oblastech, kde pozorujeme pokračující ekonomický úpadek, nedostatek příležitostí a chudobu, se tak mobilizují k revoltě proti statu-quo prostřednictvím podpory populistických subjektů. Robert Wuthnow (2019) pak v případě USA a volby Donalda Trumpa zdůvodňuje odpor opomíjených oblastí vůči establishmentu též na bázi domnělých odlišných kulturních hodnot tamních komunit. S německým příkladem pak dosavadní poznání obohacují Steiner, Schimpf a Wuttke (2023), kteří zjišťují, že též v Německu s pocity nedostatečného zájmu ze strany vlády trpí nejen osoby méně kvalifikované a ty s podprůměrnými příjmy, nýbrž též obecně lidé žijící v odlehlých lokalitách. V tomto případě však zdůvodnění nespočívá jen v odlišných kulturních hodnotách. Dle autorů se lidé žijící v těchto oblastech potýkají s pocity, že jim není politickou garniturou dostatečně nasloucháno v jejich volání po větší dostupnosti základních služeb.

Autoři Steiner, Schimpf a Wuttke (2023) se též pokoušejí o konceptualizaci zapomenutých voličů, které obecně označují jako osoby potýkající se s nedostatečným společenským uznáním a identifikují tak čtyři skupiny osob, z nichž každá má pocit, že je jí nedostatečně nasloucháno v jedné ze čtyř oblastí. U všech těchto čtyř skupin, které se vzájemně mohou, ale nemusejí prolínat, se dle autorů setkáváme s častějšími populistickými postoji, resp. inklinací k volbě takto definovaných politických subjektů. První skupinu tvoří nízkopříjmoví jedinci, kteří pocítují nedostatek uznání v otázce svých ekonomických potřeb. Druhou skupinou jsou nízkokvalifikovaní pracovníci, kteří se potýkají s domněnkou, že jejich práce na pozicích nevyžadujících vyšší formální vzdělání, schopnosti či kvalifikaci nebývá dostatečně docenována. Třetí skupinou jsou tzv. sociokulturní konzervativci, již mají pocit, že na jejich názory není brán tak velký ohled jako na názory jedinců zastávajících středové či progresivní postoje. A konečně čtvrtou skupinu představují jednotlivci žijící ve vesnických či obecně periferních oblastech, kteří se potýkají se skutečným či domnělým nedostatkem v dostupnosti základních služeb.

Nedostatečná dostupnost služeb může v praktické rovině ovlivňovat životní spokojenost a v důsledku též hodnocení kvality vládnutí v dané zemi, a tím tedy představovat další faktor způsobující u některých jedinců pocit, že politici (ať už přímo, či zprostředkovaně pomocí nastavení právního rámce a dalších podmínek) nedělají dostatek pro zajištění kvalitního života všech občanů.

Jelikož jsou tyto služby poskytovány všem bez rozdílu, mohou navíc místní občané v případě pocíťované nedostatečnosti připisovat vinu za jejich špatnou dostupnost mimo jiné též imigrantům, kteří z pohledu autoritářských populistů nemají mít na využívání těchto služeb žádný nárok narozdíl od domorodého obyvatelstva (Gidron – Hall 2017; Mudde 2017). A právě na to, zda má dostupnost zdravotnických služeb vliv na sympatie k autoritářsky populistickým subjektům ve střední Evropě a nakolik ji lze pozorovat i v případě poměrně větších geografických jednotek, jako jsou kraje či župy, se zaměříme v následující analýze. Na základě uvedených teoretických předpokladů lze očekávat, že v regionech s nižším pokrytím zdravotnickými službami budou autoritářsky-populistické subjekty dosahovat vyšší podpory než ve více saturovaných oblastech (H1). Oproti teorii však předpokládáme, že v zemích, kde byli autoritářští populisté v pozorované době u moci, je předvídaný vztah mezi počtem zdravotnických služeb v regionu a podporou autoritářských populistů narušen a v datech se tak neprojeví (H2).

Data a operacionalizace

Analýza je založena na individuálních datech z desáté vlny mezinárodního dotazníkového šetření European Social Survey (ESS). Data z ESS byla zvolena z důvodu, že se jedná o šetření probíhající napříč evropskými zeměmi za použití stejného designu otázek, což umožňuje porovnání jednotlivých zemí mezi sebou. Šetření probíhá od roku 2002 s dvouletou periodicitou, což přináší možnost replikovatelnosti analýz v různých časových obdobích. Data z 10. vlny, jejíž realizace byla poznamenána pandemií nemoci Covid-19, byla sbírána v případě Česka v období od 7. července 2021 do 29. září 2021, v případě Slovenska od 25. května 2021 do 21. října 2021 a v případě Maďarska to bylo od 10. června 2021 do 16. října 2021. Všechna sociodemografická a postojová data reportovaná v tomto výzkumu se tedy vztahují k výše zmíněnému období, v němž se uskutečnilo dotazování. Data ESS jsou dále doplněna o kontextuální data o dostupnosti zdravotnických služeb získaná na základě mapových podkladů Open Street Map z 25. října 2022. Tato data byla agregována na úroveň srovnatelných geografických jednotek NUTS 3 za pomoci programu QGIS, které v případě České a Slovenské republiky tvoří kraje, z nichž jeden představuje hlavní město (14 v případě ČR, resp. 8 v případě SR), a v Maďarské republice se jedná o župy a hlavní město (dohromady v počtu 20).

Do analýzy byla zahrnuta pouze data respondentů, kteří odpověděli na otázku ohledně své stranické preference (která představuje závisle proměnnou) a zároveň odpověděli na otázku, koho volili v posledních celostátních volbách. Data byla v souladu s manuálem ESS vážena hodnotami poskytnutými v datovém souboru, a to ve snaze minimalizovat možné zkreslení výsledků vyplýva-

jící z nerovnoměrných šancí pro výběr respondentů v některých sociodemografických skupinách či geografických jednotkách. Chybějící hodnoty v datech byly doplněny pomocí metody mnohonásobné imputace. S chybějícími daty je nakládáno následujícím způsobem. Pokud respondent neodpověděl na otázku, z níž je konstruována závisle proměnná, pak je z analýzy vyloučen.

Chybějící data pro nezávisle proměnné jsou doplněna pomocí mnohonásobné imputace prostřednictvím řetězových rovnic. Zvažována byla rovněž alternativa kódovat chybějící data jako další kategorii nominální proměnné interagované s dummy indikátorem nebo také technika specifikace imputace pomocí multivariačního normálního modelu. První zmíněná alternativa nebyla použita, neboť předchozí literatura naznačuje, že ačkoli produkuje přesné standardní chyby koeficientů, tak odhady samotné mohou být zkresleny (Allison 2001). V simulačních studiích vykazuje metoda mnohonásobné imputace prostřednictvím řetězových rovnic ve srovnání s druhou zvažovanou alternativou velmi podobných výsledků (Lee – Carlin 2010; Van Buuren 2007). Zásadní bylo to, že také umožňuje specifikovat řadu imputačních modelů, které přesně reprezentují distribuci proměnných s chybějícími daty, a z tohoto důvodu byla upřednostněna.

Celkový počet imputací je v rámci modelů 15 pro Českou republiku, 10 pro Maďarsko a 25 pro Slovensko. Jejich počet je stanoven tak, aby vždy bezpečně převýšil zlomek chybějících informací v daném modelu. V souladu s odbornou literaturou byl při výpočtu řetězových rovnic zvolen inkluzivní přístup zahrnutí všech proměnných, které vstupují do výsledného modelu, ačkoli neobsahují žádné chybějící případy (Allison 2012; Enders 2010). Jak ukazuje ve svých simulacích Paul Allison, zvolená imputační technika vykazuje, za podmínek splněných použitými datovými soubory, dobré výsledky i při 50 % chybějících případů (Allison 2001). Podíl chybějících případů za jednotlivé proměnné ve využívaných datových souborech je obsažen v přílohách. Proměnnou s nejvyšším podílem chybějících hodnot jsou anti-imigrační postoje, kdy podíl chybějících případů se v rámci všech zemí pohybuje okolo 7 %.

Závisle proměnná

Závisle proměnnou v této analýze je preference některého z významných autoritářsky populistických subjektů. Jedná se o binární proměnnou, vycházející z otázky “Existuje nějaká politická strana, ke které máte blíže než k ostatním stranám?”, přičemž autoritářsky populistické subjekty nabývají hodnoty 1. Aby byly zahrnuty odpovědi osob, které chodí k volbám, ale v době sběru dat se necítili jako podporovatelé žádné konkrétní strany, tak do analýzy vstupují i respondenti, kteří odpověděli na otázku “Koho volili v posledních celostátních

volbách?” konkrétní stranu s hodnotou 0, stejně jako ti, kteří se aktuálně cítí blízko k nějaké z nepopulistických stran. Definování závisle proměnné v této podobě nám umožní jednak pozorovat aktuální preference v období probíhající pandemie nemoci Covid-19, zároveň pak odfiltruje protestní voliče, kteří s myšlenkami či programem strany nesouzní, a přestože snad v posledních volbách stranu volili, neřadí se mezi její dlouhodobé jasně vymezené sympatizanty.

Za Českou republiku figuruje jako jediný autoritářsky populistický subjekt strana *Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura*. V případě Slovenska se jedná o strany SMER-SD, SME Rodina a ĽSNS – *Ľudová strana naše Slovensko*. V Maďarsku pak představují zástupce této skupiny strany FIDESZ (*Fidesz Magyar Polgári Párt*) a Jobbik (*Jobbik Magyarorszáért Mozgalom*). Výše zmíněné subjekty byly zvoleny na základě průniku výsledků expertních průzkumů POPPA (*Populism and Political Parties Expert Survey*; Meijers – Zaslove 2020) a *The PopuList* (Rooduijn et al. 2019) a dále vlastního studia programatiky jednotlivých politických subjektů a dalších odborných textů publikovaných v recenzovaných časopisech indexovaných v databázích Scopus a WoS. Menší strany jako *Slovenská národná strana* (SNS) nemohly být do této kategorie zahrnuty, neboť ESS v dotazování počítá obvykle jen s aktuálně nejvýznamnějšími subjekty (pozn. v metodologii ESS nikde explicitně nefiguruje kritéria, podle nichž by byly vybírány strany do dotazníku; u 10. vlny šetření se jedná v případě Česka a Slovenska pouze o takové politické subjekty, které v posledních volbách získaly alespoň 5 %, v případě Maďarska je však výběr širší a zahrnuje i stranu s pouhými 0,27 % hlasů), a tak se i některé menší strany, které by do analýzy mohly vstoupit, ocitají v souhrnné kategorii “ostatní” a mohou tak mírně zkreslovat výsledky. Populistické strany ANO 2011 a OĽANO, které v některých kampaních či vyjádřeních politiků vykazují určité znaky autoritářského populismu, se v této kategorii neobjevují z důvodu, že se do doby sběru dat jednalo pouze o časově omezené a spíše nahodilé projevy, o nichž v době dotazování nebylo možné jednoznačně říci, že by definovaly základní stranickou ideologii těchto subjektů.

Tabulka č. 1: Rozložení podpory mezi autoritářsky populistické vs. ostatní strany

Podporovaná strana	Česko		Maďarsko		Slovensko	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Autoritářští populisté	93	5,6	437	31,0	165	15,9
Ostatní	1 571	94,4	972	69,0	873	84,1
Celkem	1 664	100,0	1 409	100,0	1 038	100,0

Zdroj dat: ESS 10 CZ, HU, SK.

Vysvětlující proměnné

Euroskepticismus: Tato proměnná představuje odpovědi na otázku týkající se postojů k Evropské unii. Respondenti zde vyjadřovali své stanovisko k tomu, zda by evropské sjednocení mělo dále pokračovat (0), anebo již zašlo příliš daleko (10). Hodnoty byly převráceny tak, aby vyšší číslo představovalo větší míru euroskepticismu.

Anti-imigrační postoje: Tato proměnná je vytvořena na základě tří otázek z ESS: 1) “Řekl(a) byste, že je pro [naši národní] ekonomiku obecně špatné, nebo dobré, že sem přicházejí žít lidé z jiných zemí?”, 2) “Řekněte, zda lidé z jiných zemí, kteří sem přicházejí žít, většinou narušují, nebo obohacují kulturu [této země]?”, 3) “Dělají lidé, kteří do [této země] přicházejí žít z jiných zemí, z [naší země] lepší, či horší místo pro život?” Odpovědi na všechny otázky nabývají hodnot od 0 do 10. Z těchto tří proměnných byl vytvořen součtový index, kdy vyšší číslo znamená negativnější postoj vůči imigrantům. Konfirmační faktorová analýza potvrdila validitu této nové latentní proměnné. Do výsledného modelu vstupuje jako binární proměnná, kdy jsou respondenti rozděleni do kategorií podle toho, jaký je průměr anti-imigračních postojů v dané zemi. Do referenční kategorie spadají respondenti s podprůměrnými hodnotami anti-imigračních postojů.

Počet zdravotnických zařízení v regionu: Jak již bylo zmíněno výše, jako kontextuální vysvětlující proměnná byl zahrnut též počet zdravotnických zařízení v kraji či župě, kde daný respondent bydlí. Zdravotnická zařízení jsou definována dle platné legislativy v dané zemi v souladu s registry zdravotnické péče (NR PZS, NRPZS, ESZENY). Teoreticky by se pro zahrnutí do analýzy nabízely též ukazatele jako kvalita těchto služeb nebo jejich faktická kapacita. Tyto však nejsou pro naprostou většinu zařízení v požadované podobě dostupné a s ohledem na povahu a specifika zdravotnické služby je obtížné je získat. Nízká návratnost dotazníkových šetření či množství (neověřených) recenzí na Google Maps v této oblasti pak nepochybně narušuje validitu bádání. Při zohlednění již realizovaných studií publikovaných v renomovaných časopisech (viz teoretická kapitola a texty na něž jednotlivé citované studie navazují), jež pracují čistě s množstevní otázkou, a přesto jsou odbornou veřejností uznávány a dále citovány, je nicméně na místě se domnívat, že i tento ukazatel je i v případě zdravotnických zařízení možno považovat za relevantní, třebaže nedokáže postihnout hodnocení dané oblasti v celé její plasticitě.

Příjem: Jako další vysvětlující proměnná byl do analýzy zahrnut příjem respondenta, a to formou otázky: “Jak v současné době vnímáte příjem vaší domácnosti?” s možnými odpověďmi (1) se současným příjmem se žije pohodlně, (2) se současným příjmem lze vyjít, (3) se současným příjmem se vychází těžko, (4) se současným příjmem se vychází velice těžko. Jak již bylo přiblí-

ženo v teoretické kapitole, osobní neuspokojivá ekonomická situace může mít vliv na podporu populistických subjektů. Subjektivní spokojenost s příjmem, a nikoliv konkrétní výše příjmu byla zvolena ze dvou důvodů. Prvním důvodem je obecná neochota respondentů odpovídat na otázky ohledně jejich příjmu a druhým rozdílné životní náklady způsobené osobními či regionálními odlišnostmi. To, co pro jednoho může být dostatečně vysoký příjem v menším městě, může sotva stačit na pokrytí základních životních nákladů v metropoli s vysokými cenami bydlení. Osoba s relativně nižším příjmem tak v konečném důsledku může vykazovat větší spokojenost s osobní finanční situací a naopak. Konkrétní výše příjmu tedy není spolehlivým indikátorem pro predikci podpory populistů.

Velikost sídla: Dále byla zahrnuta otázka ohledně velikosti/typu sídla s možnostmi (1) vesnice, statek nebo dům na samotě, (2) město nebo menší město, (3) velké město a předměstí nebo sídlo v bezprostřední blízkosti velkého města.

Důležitost demokracie: Jelikož bývají autoritářsky populistické strany již ze své definice spojovány s určitými protidemokratickými tendencemi, do analýzy byla zahrnuta též otázka na důležitost demokracie. V dotazníku ESS byla formulována následovně: “Jak je pro vás důležité žít v zemi, ve které se vládne demokraticky?” Proměnná nabývá hodnot od 0 do 10, kde 0 znamená “není to vůbec důležité” a 10 “je to mimořádně důležité”. Do výsledného modelu ale vstupuje v binární podobě, kdy jsou respondenti rozděleni do kategorií podle průměru vnímání důležitosti demokracie v dané zemi. Referenční kategorie jsou ti, kteří ji nepovažují za důležitou.

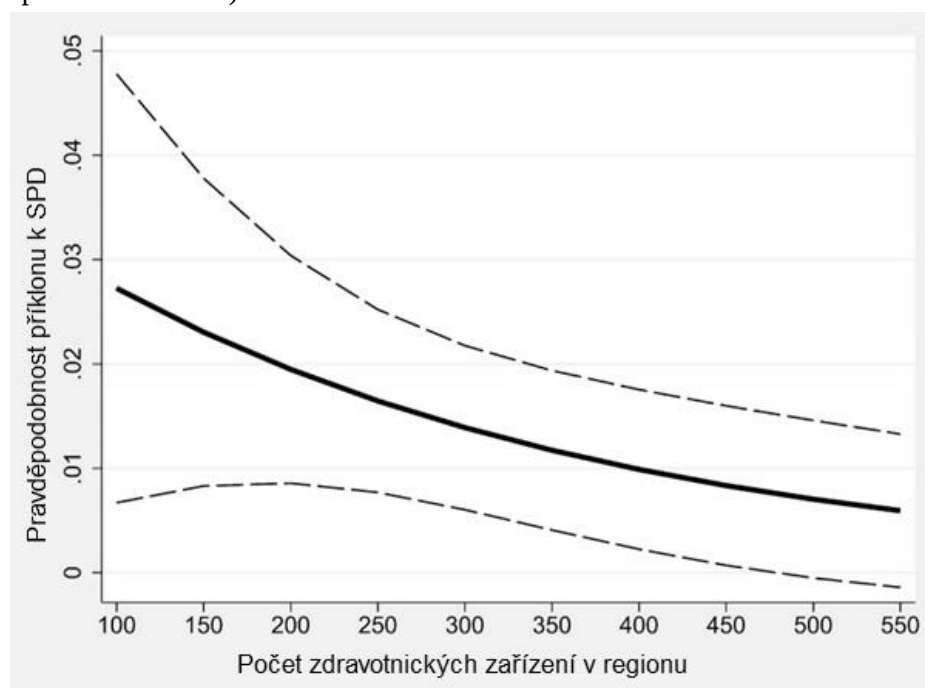
Jako kontrolní proměnné figurují v analýze rovněž pohlaví (1 - muž, 0 - žena), vzdělání (počet let dokončené školní docházky) a věk respondentů.

Výsledky analýzy a diskuse

Jak můžeme vidět ze závěrů regresní analýzy, jednotlivé faktory ovlivňující podporu autoritářsky populistických stran ve třech zkoumaných střeoevropských zemích – Česku, Slovensku a Maďarsku – se odlišují. V případě České republiky se jako nejdůležitější proměnné korelující se sympatiemi ke straně *Svoboda a přímá demokracie* ukazují postojové proměnné týkající se odmítání postupující integrace v rámci Evropské unie a rovněž vymezování se vůči přistěhovalcům. Právě tato dvě témata nepochybně patří mezi témata určující programatiku *Svobody a přímé demokracie* (SPD), a proto jejich významnost v modelu není nikterak překvapující (viz web *Svoboda a přímá demokracie* “Politický dlouhodobý program SPD”). Zároveň můžeme pozorovat také vliv pocíťovaných nedostatečných příjmů coby faktoru korelujícího s vyšší podporou SPD. Dále též respondenti, kteří velice těžko vycházejí s rodinným rozpočtem, jsou častějšími podporovateli této strany.

Jak bylo zmíněno výše, právě ekonomicky strádající občané bývají často považováni za jednu ze skupin osob označovaných jako tzv. zapomenutí voliči. Co se sociodemografie týče, mírný příklon k SPD vidíme spíše u osob mužského pohlaví, spíše mladších a s nižší úrovní vzdělání. Tyto výsledky se však neukázaly jako statisticky významné. Pokud se vrátíme k teorii o zapomenutých voličích, konkrétně ke skupině pociťující nedostatečný zájem vlády o jejich potřeby vycházející z dostupnosti služeb, v případě českých voličů se skutečně ukazuje, že se stoupajícím počtem zdravotnických zařízení v regionu mírně klesá pravděpodobnost vyšších sympatií k autoritářským populistům, resp. strany SPD. Zajímavý je též interakční efekt mezi deklarovanou důležitostí demokratického zřízení v zemi a počtem zdravotnických zařízení viz Obrázek č. 1. Lze říci, že u osob, které nepatří za jednoznačné zastánce demokracie, mírně klesá pravděpodobnost sympatizace s SPD v situaci, kdy žijí v kraji lépe pokrytém zdravotnickými službami.

Obrázek č. 1: **Vliv počtu zdravotnických zařízení na sympatie k SPD u respondentů s nižší vnímanou důležitostí demokracie** (interval spolehlivosti 95 %)

Zdroj dat: ESS 10 + data z Open Street Maps.

Tabulka č. 2: Podpora autoritářských populistů (logistická regrese)

	Česko	Maďarsko	Slovensko
Pohlaví (muž)	0.408 (0.260)	0.386*** (0.127)	-0.002 (0.194)
Věk	-0.007 (0.006)	0.011*** (0.003)	0.013* (0.007)
Vzdělání	-0.011 (0.535)	0.019 (0.018)	0.002 (0.031)
Příjem (ref.: pohodlně vyžije) lze vyjít	-0.007 (0.432)	0.621 (0.205)	0.302 (0.283)
Příjem – vychází těžko	0.237 (0.483)	-0.226 (0.247)	0.051 (0.352)
Příjem – vychází velice těžko	0.922* (0.509)	-0.690 (0.434)	-0.766 (0.672)
Velikost sídla (ref.: vesnice, statek nebo dům na samotě)			
Menší město	0.004 (0.315)	-0.014 (0.145)	-0.067 (0.249)
Velké město/předměstí	0.056 (0.311)	-0.552* (0.205)	0.240 (0.237)
Euroskepticismus	0.394*** (0.062)	0.052* (0.027)	0.110*** (0.040)
Anti-imigrace	0.814** (0.355)	0.686*** (0.135)	0.162 (0.217)
Zdr. zařízení v regionu	-0.003* (0.002)	0.002*** (0.000)	-0.003** (0.001)
Demokracie	-0.800 (0.621)	-0.040 (0.196)	-0.352 (0.596)
Demokracie#Zdr.zařízení	0.005** (0.002)	-0.000 (0.000)	0.001 (0.002)
Konstanta	-5.380*** (1.131)	-2.592*** (0.420)	-2.488*** (0.707)
N	1,664	1,409	1,018

Zdroj dat: ESS 10 CZ, SK, HU + data z Open Street Map.

*** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.1

V případě Maďarska je podpora stran, které můžeme zařadit do kategorie autoritářsky populistické, dlouhodobě násobně vyšší než v případě České republiky. Například v posledních parlamentních volbách v dubnu 2022, což byly nejbližší volby od sběru dat aplikovaných v této studii a logicky by se v nich tak měla odrážet zkušenost z předcházejícího pandemického období, zvítězila strana FIDESZ v koalici s *Křesťanskodemokratickou lidovou stranou* KDNP s hlasy více než 54 % voličů (Parties and Elections 2022), a bylo tak dopředu možné očekávat, že se výsledky regresní analýzy budou pravděpodobně v maďarském případě oproti tomu českému⁹ lišit. Odlišné výsledky jsme předpokládali zejména v ústředním tématu tohoto textu, tedy vlivu dostupnosti služeb na volbu autoritářských populistů, a to právě z důvodu, že v případě Maďarska je takto zaměřený subjekt opakovaně hlavní vládnoucí politickou stranou. V souladu s očekáváními se jako významný faktor korelující s volbou autoritářsky populistických stran v Maďarsku (tj. Jobbik a FIDESZ) projevily protiimigrační postoje. Obě zkoumané strany jsou proslulé svým ostrým vymezováním se vůči přistěhovalectví a přistěhovalcům jako takovým. Připomeňme, že strana FIDESZ vedla dlouhodobě v maďarské společnosti protiimigrační kampaň, jejíž součástí bylo mj. též vybudování pohraničního plotu na hranici se Srbskem a částečně Chorvatskem ve snaze regulovat nelegální migraci v období tzv. migrační krize. Není tedy divu, že osoby zastávající podobně laděné názory podporují právě tyto strany, a intenzivní protiimigrační kampaň je v těchto postojích ještě utvrzuje. Ve výzkumech se dokonce ukazuje, že podporovatelé FIDESZ bez ohledu na další motivy přejímají slova strachu z přistěhovalců šířená vládní stranou, které důvěřují, a berou tak protiimigrační postoje za své (srov. např. Barna – Koltai 2019).

Mezi voliči těchto stran v Maďarsku můžeme pozorovat též mírný příklon k euroskeptickým postojům, resp. negativní postoj k dalšímu prohlubování evropské integrace, což může pochopitelně souviset i s předchozím zmíněným tématem. Pokud jde o sociodemografii, většími zastánci stran autoritářských populistů jsou v maďarském případě muži, avšak ve srovnání s jinými zeměmi spíše vyššího věku. Odlišných výsledků oproti České republice jsme se dočkali rovněž v případě vlivu počtu zdravotnických zařízení. Skutečnost, že v Maďarsku vládne právě autoritářsky populistické uskupení, dala tušit možné odlišné dynamice, než jakou předpokládá teorie. A skutečně. Model totiž ukazuje na pozitivní korelaci mezi dostupností zdravotnických služeb v regionu a podporou autoritářských populistů. Nabízí se tedy vysvětlení, že občané dávají kredit za dostatečný počet zdravotnických zařízení vládnoucí straně FIDESZ. Zde je pro úplnost vhodné poznamenat, že podpora opozičního Jobbiku, který rovněž patří mezi definovaná autoritářsky populistická uskupení, je dlouhodobě výraz-

⁹ Pro srovnání SPD v českých parlamentních volbách v roce 2021 obdržela 9,6 % hlasů (Parties and Elections 2021).

ně nižší než podpora FIDESZ (pro podporu obou uskupení v rámci regionů v posledních předpandemických volbách viz Obrázek č. 3). V případě blízkých sympatizantů v době pandemie v datech z 10. vlny šetření ESS byla podpora Jobbiku oproti FIDESZ ani ne čtvrtinová, tato výrazná dominance stoupenců vládní strany tedy nezbytně zapříčinila vychýlení dat sympatizantů autoritářsky populistických uskupení v Maďarsku na svou stranu a zastínila tak potenciálně odlišné postoje podporovatelů opozice.

V případě Slovenska se podobně jako v českém případě prokázal slabý pozitivní vliv počtu zdravotnických zařízení v regionu na pokles podpory autoritářsky-populistických subjektů, a to i přesto, že jeden takový subjekt – SME rodina – participoval v dotčené době na vládě. Je nicméně nutno podotknout, že právě tato strana měla mezi respondenty jen nízké zastoupení a rovněž nelze říci, že by ve vládě, natož v resortu zdravotnictví¹⁰ zastávala významnější roli. Co se pak ostatních proměnných týče, lze vidět, že sympatizanti politických subjektů, jež můžeme označit za autoritářsky-populistické, jsou poměrně heterogenní skupinou. Jedinými statisticky významnými faktory, které zvyšují podporu zkoumaných stran, se ukázal mírně vyšší věk a tendence k odmítání významnějšího prohlubování integrace Slovenska v rámci Evropské unie. To ostatně není příliš překvapivé, když si porovnáme demografii podporovatelů jednotlivých uskupení. Určité limity ve vypovídající hodnotě výsledků můžeme pravděpodobně spatřovat též mj. v rozkolu v ĽSNS, resp. odchodu některých poslanců NR SR zvolených za tuto stranu z ĽSNS a jejich vstupu do nově transformovaného hnutí REPUBLIKA, které k sobě přetáhlo některé dřívější podporovatele ĽSNS. (Pro formální informace o tomto politickém subjektu viz Register politických stran a politických hnutí, pro bližší okolnosti jeho vzniku např. hnonline.sk 9. 3. 2021). Jelikož tyto události předcházely sběru dat v rámci dotazníkového šetření ESS na Slovensku, ale zároveň toto uskupení nefigurovalo jako jedna z nabízených možností při dotazování se na stranické sympatie, podporovatelé této strany, podobně jako např. podporovatelé SNS, se tak ocitli v kategorii “Ostatní” spolu s ostatními menšími nepopulistickými uskupeními. Dle průzkumů veřejného mínění z více agentur (např. IPSOS, Median, AKO, Polis), jejichž data jsou dostupná prostřednictvím portálu *Europe Elects*, se však podpora hnutí REPUBLIKA a SNS v období od května do října 2021, kdy probíhal sběr dat ESS, pohybovala mezi 3,9–5,7 % pro hnutí REPUBLIKA a 3,1–3,5 % v případě SNS. Toto nejsou zanedbatelné hodnoty a jistě tak mohly do jisté míry ovlivnit prezentované výsledky modelů tvořených na datech *European Social Survey*.

¹⁰ Pozn. Post ministra zdravotnictví na Slovensku v období pandemie nemoci Covid-19 zastávaly osobnosti nominované za OĽANO.

Závěr

Vzestup autoritářského populismu nejen v Evropě se v posledních dekádách stal oprávněným předmětem zájmu mnoha politologických, sociologických i ekonomických studií. Tento článek se snaží přispět ke stále se rozvíjející akademické debatě a obohatit ji novým pohledem na teorii o tzv. zapomenutých voličích tím, že pracuje s prostorovým kontextem, konkrétně dostupností zdravotnických služeb vzhledem k jejich důležitosti, ať již objektivní, nebo subjektivní, v období probíhající pandemie nemoci Covid-19. Výsledky poskytují užitečné poznatky, které dále prohlubují naše poznání o vlivu prostorového kontextu na politické preference.

Sympatizanti autoritářských populistů ve všech třech zkoumaných zemích mají společné to, že zastávají výrazné euroskeptické postoje v porovnání se zbytkem voličů. Další proměnné nemají tento společný přesah, nebo to alespoň z využitých dat nevyplývá. Z hlediska hlavního zaměření článku na vliv dostupnosti zdravotnických služeb lze nicméně konstatovat, že se ve shodě s teorií o zapomenutých voličích podařilo prokázat důležitost prostorového kontextu pro jejich úvahy o volební preferenci. V případě České republiky a Slovenska, kde ve zkoumané době autoritářští populisté nebyli u moci, respektive nezastávali významnější roli, a příklonem k nim tak mohli voliči dávat najevo svou frustraci plynoucí ze současné situace, se prokázala mírně nižší podpora těchto subjektů v regionech s vyšší dostupností služeb. Zároveň se v českém případě ukázalo, že spolu se snižující se dostupností těchto služeb se zvýšila pravděpodobnost příklonu k SPD u lidí s nižším vnímáním důležitosti demokratického zřízení v dané zemi. To je potenciálně velmi nebezpečný jev, který z dlouhodobého hlediska může napomáhat erozi důvěry v demokracii a zvyšovat podporu politického extrému. Naproti tomu v Maďarsku, kde se autoritářští populisté dlouhodobě na vládě podílejí, byla průměrně vyšší dostupnost služeb spojena s růstem sympatií k tomuto typu strany (zejm. tedy vládoucí FIDESZ); výjimku zde však představuje hlavní město. Výsledky nicméně poukazují na to, že se jedná z pohledu voličů o reálný problém a nikoli pouze o protestní volbu. Ve všech třech případech je zjevné, že pokrytí zdravotnickými službami je nejvyšší v okolí hlavních měst, kde je zároveň též nejnižší podpora autoritářských populistů (ačkoliv na tomto jevu se podílí nepochybně více faktorů souvisejících mj. s obecně vyšší životní úrovní), obyvatelé ostatních regionů tak mohou nabývat pocitu, že pro ně vláda nedělá dostatek. S trochou nadsázky by se tedy za zapomenuté voliče dala označit většina obyvatel žijících mimo hlavní město, resp. přilehlý region, ačkoliv situace se pochopitelně různí a ani ve zbývajících regionech není všude špatná (viz Obrázky č. 2, 4, a 6 v Příloze). Přestože v některých regionech se vztah mezi dostupností zdravotnických služeb a podporou autoritářských populistů neprokázal (za jeden

z možných důvodů můžeme označit např. nestejnou velikost či rozdílnou dopravní dostupnost v jednotlivých krajích), souhrnné výsledky analýzy napovídají platnosti stanovených hypotéz, tj. že v regionech s nižším pokrytím zdravotnických služeb je podpora autoritářských populistů průměrně vyšší (H1), avšak že tento vztah je narušen v případě, že je významné autoritářsky populistické uskupení u moci (H2). Další výzkumy jsou nicméně v tomto ohledu nepochybně na místě.

Kromě popisu výsledků považujeme za nutné poukázat na některé limity analýzy, kterou článek představuje. Jde zejména o posuzování prostorového kontextu v podobě dostupnosti zdravotnických zařízení. Jednak by bylo vhodné mít k dispozici údaje o místě bydliště respondentů i na úrovni nižších správních či geografických jednotek dané země (např. obce či okresy), což by mohlo poskytnout přesnější obraz dostupnosti služeb v jejich nejbližším okolí. Na toto ostatně poukazuje i v teoretické části citovaný Lawrence McKay (2019) ve svém výzkumu navazujícím na Jenningsa a Stokera, kteří se právě zaměřili na větší geografické jednotky, což bylo McKayem kritizováno. Zejména je však limitující vyjádření dostupnosti zdravotnických služeb pouze jejich počtem. Toto kritérium již nedokáže zachytit např. kvalitu poskytované služby nebo kapacitu zařízení, které ji poskytuje. Může se tak stát, že ačkoli v jednom regionu je větší počet těchto zařízení, faktická kapacita a kvalita služby může být nižší. Nabízí se tak otázka, do jaké míry jsou i toto schopni voliči reflektovat při tvorbě svých preferencí. Tento článek se soustředil zejména na zdravotnické služby vzhledem k časovému kontextu, kdy v průběhu konání studie probíhala pandemie nemoci Covid-19 a bylo tak logické předpokládat subjektivní zvýšení důležitosti právě zdravotnických služeb pro politické preference. Z dlouhodobého pohledu však lze předpokládat, že jsou i další kategorie základních služeb jako obchody nebo školská zařízení, které také výrazně ovlivňují vnímanou kvalitu života v jednotlivých územních celcích. Podobně též dostupnost sociálních služeb může být především ve strukturálně postižených regionech, v nichž se tzv. zapomenutí voliči nacházejí nejčastěji, zvláště důležitá. Zde se tedy nepochybně nachází prostor pro další výzkum.

Jak ukazují studie o dostupnosti základních služeb v Evropě (Dijkstra et al. 2019), lze dnes i díky novým technologiím volit několik možných přístupů, které mohou odrážet zkušenost obyvatel určité oblasti ještě lépe. Kromě přepočtu počtu zařízení na počet obyvatel v rámci zkoumané geografické jednotky pracují studie zejména se dvěma dalšími proměnnými, kterými jsou vzdálenost a čas. Některé studie dokonce tyto proměnné ještě dále kombinují. Cílem je, aby výsledný výpočet co nejlépe odrážel faktickou dostupnost služby pro obyvatele, která může být těmito kritérii velmi ovlivněna. Například obyvatel většího města, který má v regionu pouze jednu nemocnici, ale zároveň je od něj

vzdálená pouze 10 minut některým z dostupných dopravních prostředků, tak může subjektivně hodnotit dostupnost služby jako lepší oproti jinému obyvateli vedlejšího regionu, kde je k dispozici obdobných zařízení 10, ale všechny jsou mu dopravně velmi výrazně vzdáleny. Jeho zkušenost s dostupností služeb tak bude pravděpodobně výrazně horší, přestože z pohledu počtu zařízení je dané území pokryto dostatečně. Toto je limit, kterého jsou si autoři studie plně vědomi. Zároveň se jedná o výzvu pro budoucí výzkum, který by i tyto aspekty dokázal zohlednit a dále přispěl k rozšíření poznání vlivu dostupnosti služeb na politické preference.

Lenka Thérová je doktorandkou na Katedře politologie a evropských studií na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Ve svém výzkumu se zabývá především problematikou nacionalismu a volební podporou nacionalistických a populistických subjektů ve střední a východní Evropě.

Filip Šafr je doktorandem na Katedře politologie a evropských studií na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Odborně se zabývá především problematikou volebního chování se zaměřením na podporu populistických subjektů v Evropě. Dále se věnuje také využití geoprostorových technologií v sociálních vědách.

LITERATURA

- ÁGH, A., 2017: The EU Polycrisis and the Hard Populism in East-Central Europe: From the Copenhagen Dilemma to the Juncker Paradox. Politics in Central Europe, 13(2/3): 7-32. DOI: <https://doi.org/10.1515/pce-2017-0001>
- ALLISON, P. D., 2001: Missing Data. London: Sage Publications. ISBN: 978-0761916727
- ALLISON, P. D., 2012: Handling Missing Data by Maximum Likelihood. SAS Global Forum 2012: Statistics and Data Analysis. Dostupné z: <http://www.statisticalhorizons.com/wp-content/uploads/MissingDataByML.pdf>
- BETZ, H.-G., 1994: Radical Right Wing Populism in Western Europe. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN: 978-0312083908
- BARNA, I. – KOLTAI, J., 2019: Attitude Changes towards Immigrants in the Turbulent Years of the 'Migrant Crisis' and Anti-Immigrant Campaign in Hungary. Intersections. East European Journal of Society and Politics 5 (1): 48-70. DOI: <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v5i1.501>
- BAYERLEIN, M. – GYÖNGYÖSI, G., 2020: The Impact of Covid-19 on Populism: Will it be weakened? Kieler Beiträge zur Wirtschaftspolitik 26: 90-96.
- BUGARIČ, B., 2019: Central Europe's Descent into Autocracy. A Constitutional Analysis of Authoritarian Populism. International Journal of Constitutional Law 17 (2): 597-616. DOI: <https://doi.org/10.1093/icon/moz032>

- BOCZKOWSKI, P. J. – PAPACHARISSI, Z., 2018: *Trump and the Media*. Cambridge: The MIT Press. ISBN: 978-0262037969
- BROZ, J. L. – FRIEDEN, J. – WEYMOUTH S., 2021: Populism in place: the economic geography of the globalization backlash. *International Organization* 75(2): 464–494. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818320000314>
- BRUBAKER, R., 2017: Between Nationalism and Civilizationism: the European Populist Moment in Comparative Perspective. *Ethnic and Racial Studies* 40(8): 1191–1226. DOI: <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1294700>
- BRUBAKER, R., 2021: Paradoxes of Populism during the Pandemic. *Thesis Eleven* 164 (1): 73–87. DOI: <https://doi.org/10.1177/0725513620970804>
- LEE, K. J., – CARLIN, J. B., 2010: Multiple Imputation for Missing Data: Fully Conditional Specification Versus Multivariate Normal Imputation. *American Journal of Epidemiology* 171(5): 624–632. DOI: <https://doi.org/10.1093/aje/kwp425>
- DE VREESE, C. H. – ESSER, F. – AALBERG, T. – REINEMANN, C. – STANYER J., 2018: Populism as an Expression of Political Communication Content and Style: A New Perspective. *The International Journal of Press/Politics* 23(4): 423–438. DOI: <https://doi.org/10.1177/1940161218790035>
- Dennikn.sk, 24. 4. 2020: Vpichnú do vás čip, straší Kotleba. Keď konečne príde vakcína, časť Slovákov jej nemusí veriť. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1868513/vpichnu-do-vas-cip-strasi-kotleba-ked-konecne-pride-vakcina-cast-slovakov-jej-nemusi-verit/>
- DJIKSTRA, L. – JACOBS-CRISIONI, C. – KOMPIL, M. – LAVALLE, C., 2019: Mapping Accessibility to Generic Services in Europe: A Market-Potential Based Approach. *Sustainable Cities and Society* 47(1). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scs.2018.11.047>
- EATWELL, R. – GOODWIN, M., 2018: *National Populism: The Revolt Against Liberal Democracy*. A Pelican Book. ISBN: 978-0241312001
- EBERL, J. M. – HUBER, R. A. – GREUSSING, E., 2021: From Populism to the “Plandemic”: Why Populists Believe in COVID-19 Conspiracies. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 31(1): 272–284. DOI: <https://doi.org/10.1080/17457289.2021.1924730>
- ENDERS, C. K., 2010: *Applied Missing Data Analysis*. New York: The Guilford Press. ISBN: 978-1606236390
- ERNST, N. – BLASSING, S. – ENGESSER, S. – BÜCHEL, F. – ESSER, F., 2019: Populists Prefer Social Media Over Talk Shows: An Analysis of Populist Messages and Stylistic Elements Across Six Countries. *Social Media + Society* 5(1). DOI: <https://doi.org/10.1177/2056305118823358>
- EUROPE ELECTS, 2023: Our Data. <https://europeelects.eu/data/>
- EUROPEAN SOCIAL SURVEY EUROPEAN RESEARCH INFRASTRUCTURE (ESS ERIC), 2022: ESS10 - integrated file, edition 2.1 [Data set]. Sikt - Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research. DOI: <https://doi.org/10.18712/ess10>
- EUROPEAN SOCIAL SURVEY EUROPEAN RESEARCH INFRASTRUCTURE (ESS ERIC), 2022: ESS10 Data Documentation. Sikt - Norwegian Agency for

- Shared Services in Education and Research. DOI: <https://doi.org/10.21338/NSD-ESS10-2020>
- FACCHINI, F. – JAECK, L., 2021: Populism and the Rational Choice Model: The Case of the French National Front. *Rationality and Society* 33(2): 196-228. DOI: <https://doi.org/10.1177/1043463121995969>
- FERNANDES, G. A. A. L., – FERNANDES, I. F. A. L., 2022: Populism and Health. An Evaluation of the Effects of Right-Wing Populism on the COVID-19 Pandemic in Brazil. *PLoS One* 17(12): 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0269349>
- FORD, R. – GOODWIN, M., 2014: Understanding UKIP: Identity, Social Change and the Left Behind. *The Political Quarterly* 85(3): 277–284. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12099>
- GIDRON, N. – HALL, P. A., 2017: The Politics of Social Status: Economic and Cultural Roots of the Populist Right. *The British Journal of Sociology* 68(S1): 57–84. DOI: <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12319>
- GIDRON, N. – HALL, P. A., 2020: Populism as a Problem of Social Integration. *Comparative Political Studies* 53(7): 1027–1059. DOI: <https://doi.org/10.1177/00104140198799>
- GLYNOS, J. – MONDON, A., 2016: The Political Logic of Populist Hype – The Case of Right-Wing Populism Meteoric Rise and its Relation to the Status Quo. *POPULISMUS Working Papers No. 4*. ISBN: 9781351205474
- GRZYMAŁA-BUSSE, A., 2017. Global Populisms and Their Impact. *Slavic Review*, Vol. 76(1):3-8. DOI: <https://doi.org/10.1017/slr.2017.152>
- HAWKINS, K. – ROVIRA KALTWASSER, C. – ANDREADIS, I., 2020: The Activation of Populist Attitudes. *Government and Opposition* 55(2): 283-307. DOI: <https://doi.org/10.1017/gov.2018.23>
- HAWKINS, K. – READ, M. – PAUWELS, T., 2017: Populism and Its Causes. In: Rovira Kaltwasser, C., Taggart, P. A., Espejo, P. O., Ostiguy, P. (eds.): *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press. ISBN: 9780198803560
- HNONLINE.SK, 2021: Odídenci z ĽSNS predstavili názov hnutia. Pomohol im ten istý muž, ktorý Kollárovi so Sme rodina. <https://hnonline.sk/slovensko/2313230-odidenci-z-lsns-predstavili-nazov-hnutia-pomohol-im-ten-isty-muz-ktory-kollarovi-so-sme-rodina>
- HOCHSCHILD, A. R., 2016: *Strangers in their Own Land*. New York: New Press. ISBN: 978-1-62097-349-3
- IGNAZI, P., 1992: The silent counter-revolution: Hypotheses on the emergence of extreme right-wing parties in Europe. *European Journal of Political Research* 22(1): 3-34.
- NORRIS, P. – INGLEHART, R., 2019: *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. New York: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1992.tb00303.x>
- JAGERS, J. – WALGRAVE, S., 2007: Populism as Political Communication Style: An Empirical Study of Political Parties' Discourse in Belgium. *European Journal of Political Research* 46(3): 319–345. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2006.00690.x>

- JENNINGS, W. – STOKER, G., 2016: The Bifurcation of Politics: Two Englands. *The Political Quarterly* 87(3): 372–382.
- MAZZOLENI, G., 2008: Populism and the Media. In: Albertazzi, D., McDonnell, D. (eds.): *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN: 978-0-230-59210-0
- MCGANN, A. J., – KITSCHOLT, H., 2005: The Radical Right in The Alps: Evolution of Support for the Swiss SVP and Austrian FPÖ. *Party Politics* 11(2): 147–171. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354068805049734>
- MCKAY, L., 2019: ‘Left Behind’ People, or Places? The Role of Local Economies in Perceived Community Representation. *Electoral Studies* 60(1): 1–11. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2019.04.010>
- MEIJERS, M. – ZASLOVE, A. 2020: Populism and Political Parties Expert Survey 2018 (POPPA). DOI: <https://doi.org/10.7910/DVN/8NEL7B>
- MELLACHER, P., 2023: The Impact of Corona Populism: Empirical evidence from Austria and theory. *Journal of Economic Behavior & Organization* 209: 113–140. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2023.02.021>
- MUDDE, C. 2004: The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition* 39(4): 541–563. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>
- MUDDE, C., 2016: Populist Radical Right Parties in Europe Today. In: Abromeit, J., Norman, Y., Marotta, G., Chesterton, B. M. (eds.). *Transformations of Populism in Europe and the Americas: History and Recent Tendencies*. London: Bloomsbury Academic.
- MUDDE, C., 2017: An Ideational Approach. In: Rovira Kaltwasser, C., Ochoa Espejo, P., Ostiguy, P., Taggart, P. (eds.). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press.
- MUDDE, C., – ROVIRA KALTWASSER, C. 2013: Populism. In: Freeden, M., Tower Sargent, L., Stears, M. (eds.). *The Oxford Handbook of Political Ideologies*. Oxford: Oxford University Press.
- MUTZ, D. C., 2018: Status threat, not economic hardship, explains the 2016 presidential vote. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 115:E4330–E4339. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1718155115>
- NAUSHIRVANOV, T. – ROSENBERG, D. – SAWYER, P. – SEYIS, D., 2022: How populists fuel polarization and fail their response to COVID-19: An empirical analysis. *Frontiers in Political Science* 4. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpos.2022.948137>
- Novinky.cz, 11. 9. 2021: Volný přirovnával očkování k Mengelohu pokusům. Podporovatelé mu viseli na rtech. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-volny-priroval-ockovani-k-mengeleho-pokusum-podporovatele-mu-viseli-na-rtech-40371789>
- OESCH, D., 2008: Explaining Workers’ Support for RightWing Populist Parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway and Switzerland. *International Political Science Review* 29(3): 349–373. DOI: <https://doi.org/10.1177/0192512107088390>

- OLIVARES-JIRSELL, J. – HELLSTRÖM, A., 2023: Activities and Counterstrategies; Populism during the COVID-19 Pandemic. *Populism* 6:102-125. DOI: 10.1163/25888072-bja10050
- PARTIES AND ELECTIONS IN EUROPE, 2021: Czechia. <http://www.parties-and-elections.eu/czechia.html>
- PARTIES AND ELECTIONS IN EUROPE, 2022: Hungary. <http://www.parties-and-elections.eu/hungary.html>
- PASSARELLI, F., 2020: Psychological Motivations of Populist Vote. In: Gnan, E., Masciandro, D. (eds.): *Populism, Economic Policies and Central Banking*. SUERF: Vienna. ISBN: 978-3-902109-89-7
- REGISTER POLITICKÝCH STRÁN A POLITICKÝCH HNUTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023: Výpis z registra politických strán a politických hnutí. https://ives.minv.sk/PolitickeStrany/detail?id_spolok=153121
- REINEMANN, C. – AALBERG, T., – ESSER, F., – STRÖMBÄCK, J., – DE VREESE, C. H., 2017: Populist Political Communication. Toward a Model of Its Causes, Forms, and Effects. In: Aalberg, T., Esser, F., Reinemann, C., Strömbäck, J., de Vreese, C. H. (eds.): *Populist Political Communication in Europe*. New York: Routledge.
- RODRÍGUEZ-POSE, A., 2017: Revenge of the Places That Don't Matter (And What to Do about It). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 11(1): 189-209. DOI: <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
- ROODUIJN, M. – VAN KESSEL, S. – FROIO, C. – PIRRO, A. – DE LANGE, S. – HALIKIOPOULOU, D. – LEWIS, P. – MUDDE, C. – TAGGART, P., 2019: The PopuList: An Overview of Populist, Far Right, Far Left and Eurosceptic Parties in Europe. www.popu-list.org
- RYDGREN, J., 2007: The Sociology of the Radical Right. *Annual Review of Sociology* 33: 241–262. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.33.040406.131752>
- SANDEL, M. J., 2021: *Tyranny of Merit: What's Become of the Common Good?* London: Allen Lane. ISBN: 978-0374289980
- SPD SVOBODA A PŘÍMÁ DEMOKRACIE, 2020: Politický dlouhodobý program SPD. <https://www.spd.cz/program-vypis/>
- STEINER, N. D. – SCHIMPF, C. H. – WUTTKE, A., 2023: Left Behind and United by Populism? Populism's Multiple Roots in Feelings of Lacking Societal Recognition. *Politische Vierteljahresschrift* 64: 107-132. DOI: <https://doi.org/10.31235/osf.io/jk4pe>
- TAGGART, P., 2000: *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- VAN BUUREN, S., 2007: Multiple imputation of discrete and continuous data by fully conditional specification. *Statistical Methods in Medical Research* 16(3): 219–242. DOI: <https://doi.org/10.1177/0962280206074463>
- WONDREYS, J. – MUDDE, C., 2022: Victims of the Pandemic? European Far-Right Parties and COVID-19. *Nationalities Papers* 50 (1): 86-103. DOI: <https://doi.org/10.1017/nps.2020.93>
- WUTHNOW, R., 2019: *The Left Behind: Decline and Rage in Small-Town America*. Princeton University Press. ISBN: 9780691191669

Příloha

Tabulka č. 3: Využité proměnné z European Social Survey

Název	ESS označení	Rekódováno
Pohlaví (muž)	gndr	převrácená škála
Věk	agea	✗
Vzdělání	eduyrs	✗
Příjem	hincfel	✗
Demokracie	Implvdm	✗
Anti-imigrace	Imbgeco	převrácená škála
	Imueclt	+
	imwbcnt	součtový index
Euroskepticismus	Euftf	převrácená škála
Velikost sídla	domicil	Sloučeny
kategorie		1 + 2 a též 4 + 5
		převrácená škála
Stranická preference	prtclez (prtvtecz)	zahrnutí voliči
	Prtclesk (prtvtesk)	zahrnutí voliči
	Prtclhhu (prvtghu)	zahrnutí voliči

Zdroj: European Social Survey Data & Documentation.

Tabulka č. 4: Počty chybějících případů

Proměnná	Česko		Maďarsko		Slovensko	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Pohlaví	0	0	0	0	0	0
Věk	0	0	0	0	35	3,32
Vzdělání	67	4,03	10	0,71	29	2,75
Příjem	52	3,13	24	1,70	16	1,52
Velikost sídla	2	0,12	4	0,28	2	0,19
Euroskepticismus	95	5,71	94	6,67	37	3,51
Anti-migrace	119	7,15	98	6,96	71	6,74
Zdravotnická zařízení	0	0	0	0	0	0
Demokracie	0	0	0	0	0	0

Zdroj dat: ESS 10 CZ, HU, SK.

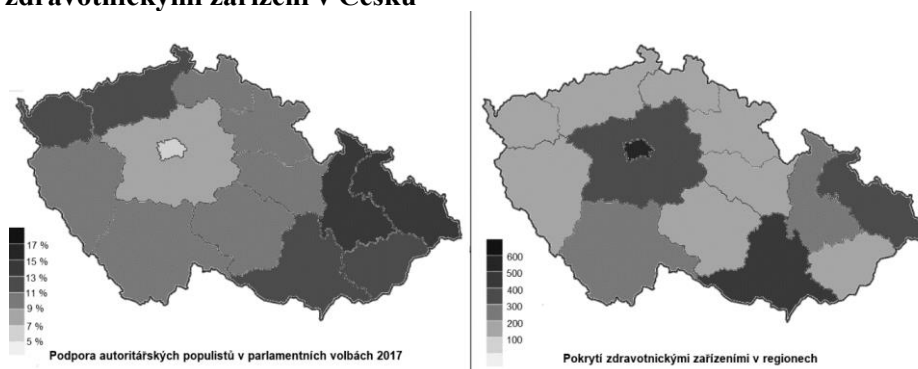
Tabulka č. 5: Seznam zahrnutých politických stran

	Autoritářští populisté	Ostatní
Česko	Svoboda a přímá demokracie	KSČM ČSSD TOP 09 ANO 2011* ODS KDU-ČSL Česká pirátská strana Starostové a nezávislí
Maďarsko	FIDESZ Jobbik	DK Együtt 2014 Mozgalom KDNP* LMP MSZP Munkáspárt Momentum mozgalom MKKP
Slovensko	SME Rodina ĽSNS SMĚR-SD	OLANO* PS-SPOLU SAS ZA ĽUDÍ

Zdroj: European Social Survey Country Documentation.

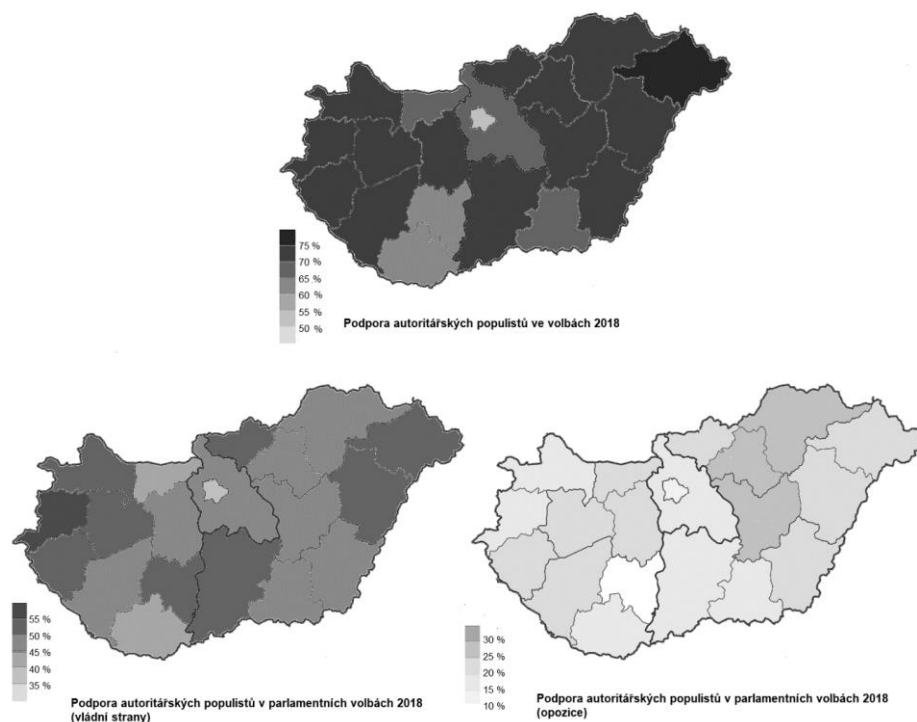
*hraniční případy, které vykazují určité projevy, ale v době průzkumu nebylo možno je jednoznačně zahrnout do kategorie autoritářských populistů

Obrázek č. 2: Regionální podpora autoritářských populistů a pokrytí zdravotnickými zařízení v Česku

Zdroj: Vlastní tvorba.

Obrázek č. 3: Regionální podpora autoritářských populistů v Maďarsku

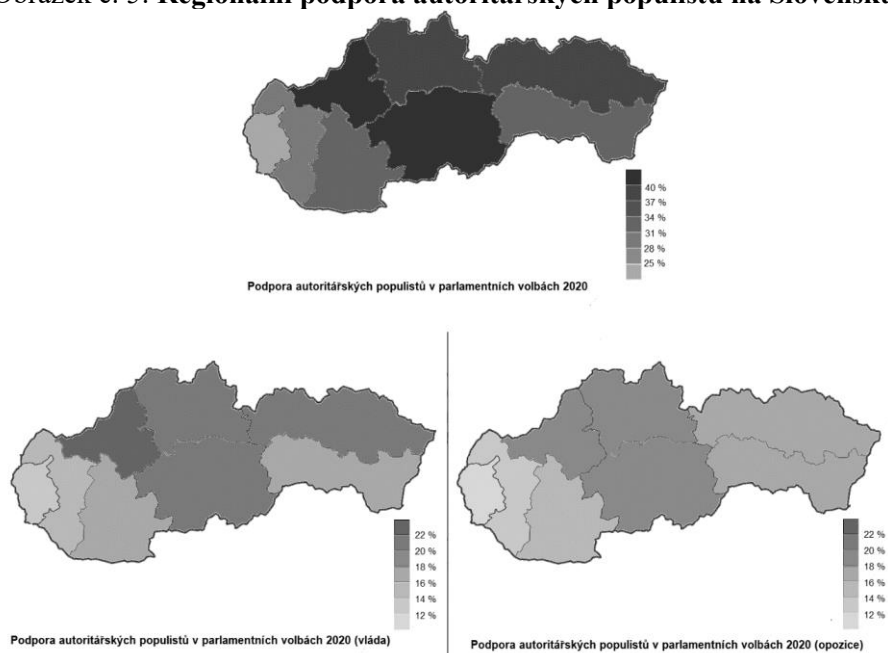
Zdroj: Vlastní tvorba.

Obrázek č. 4: Regionální pokrytí zdravotnickými zařízeními v Maďarsku

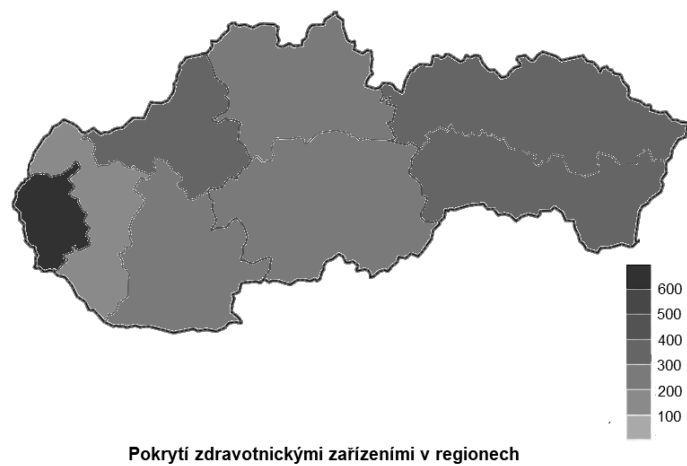
Zdroj: Vlastní tvorba.

Obrázek č. 5: Regionální podpora autoritářských populistů na Slovensku

Zdroj: Vlastní tvorba.

Obrázek č. 6: Regionální pokrytí zdravotnickými zařízeními na Slovensku

Zdroj: Vlastní tvorba.